

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

گوش دادن به غناء^۱ و موسیقی^۲ مناسب با مجالس لهو و فساد به اجماع و اتفاق نظر علماء شیعه حرام است و بسیاری از علماء اهل سنت بر این عقیده تأکید کرده‌اند.

دیدگاه علماء و مراجع عظام تقلید

در مورد حکم موسیقی بین علماء معاصر سه نظر فقهی مشهور است که در ذیل به آن اشاره می‌کنیم.

دیدگاه اول^۳: هر آن چه عرفاً بر آن عنوان موسیقی و آهنگ صدق می‌کند، حرام است.

دیدگاه دوم^۴: موسیقی دو معنا دارد: الف. نوازندگی (استعمال آلات موسیقی)،

ب. خوانندگی (غنا). بنا به دیدگاه دوم، نوازندگی و استعمال آلات موسیقی به صورت

مطلق حرام است و خوانندگی و غنا را در صورتی حرام می‌دانند که مطرب و مطابق مجالس لهو و لعب باشد.

دیدگاه سوم^۵: موسیقی‌ها (چه خوانندگی و چه نوازندگی) به دو دسته تقسیم می‌شوند:

۱. خوانندگی. جهت اطلاع بیشتر از معنای غناء و احکام آن به نشریه پیام دین با عنوان غناء مراجعه فرمایید.

۲. معنی اصلی موسیقی نوازندگی می‌باشد ولی گاهی به معنای خوانندگی هم استعمال می‌گردد.

۳. نظر آیات عظام گلپایگانی، صافی گلپایگانی و بهجت.

۴. دیدگاه آیت الله سید محمد حسینی شاهرودی.

۵. نظر مرحوم امام، مقام معظم رهبری و آیات عظام خویی، سیستانی، فاضل‌لنکرانی، تبریزی، مکارم، وحید خراسانی و نوری همدانی.

الف . موسیقی حرام: آن موسیقی است که مناسب مجالس لهو و فساد است ، یعنی شنونده موسیقی (خصوصاً زمانی که آگاه به این امور باشد) تشخیص و تمییز می دهد که این آهنگ مستعمل در مجالس گناه و فساد ، لهو و لعب ، رقص ، عیش و نوش ، پارتی های شبانه ، مجالس عروسی و مانند آن است مثل آهنگ های تند رادیو و تلویزیون یا موسیقی نوارهای ترانه ، و تشخیص موضوع به عهده شخص مکلف و عرف است و عرف بسیاری از مصادیق آن را تشخیص می دهد .

ب . موسیقی ای که حرام نیست : آن موسیقی است که مناسب مجالس لهو و لعب و فساد ، رقص ، عیش و نوش ، پارتی های شبانه و مجالس عروسی و گناه نیست مثل موسیقی ارتش ، تشییع جنازه ، طبل و سنج عزاداری .

برخی از عبارات و مدارک دیدگاه اول^۶

سؤال: آیا مراد از موسیقی محرّمه خصوص موسیقی لهویه است یا هر آن چه عنوان موسیقی عرفاً بر آن صدق می کند؟

آیت الله گلپایگانی: هر آن چه بر آن عنوان موسیقی ، عرفاً صدق می کند حرام است.^۷

سؤال: حکم موسیقی تصویری موجود در بعضی فیلم های تلویزیونی و موسیقی ای که حالت خوف یا تعجب یا هیجان یا مانند آن را به تصویر می کشد چیست؟

^۶ . موسیقی را مطلقاً حرام می دانند و تفصیل موسیقی حلال و حرام را ندارند .

^۷ . ارشاد السائل ص ۱۵۶ س ۵۶۹ .

جواب از آیت الله گلپایگانی: زمانی که صدق صوت موسیقی بر آن کند، با توجه به فرض

سؤال، گوش دادنش حرام است.^۸

سؤال: ... آیا موسیقی دارای انواع متفاوتی است یا خیر و کدام یک حلال هستند؟

آیت الله صافی گلپایگانی: موسیقی را اگر به همان معنای غناء و آوازاها و سازها و به کار گرفتن آنها بدانیم فرا گرفتن موسیقی که از قدیم الایام بین اهل لهو و بزم متداول بود و در کشورها و مناطق مختلف انواعی از آن به کار برده می شده و می شود همه حرام است.^۹

سؤال: کدام موسیقی حرام است و آیا گوش دادن به آن برای رفع خستگی ناشی از کار یا افسردگی و مانند آن اشکال دارد؟

جواب از آیت الله بهجت^{۱۰}: آنچه مطرب است، از حیث غنای حرام است و از حیث لهو با آلات موسیقی، پس مطلقاً حرام است و اگر استعمال آنها در غیر لهو باشد، بنابر احتیاط جایز نیست.^{۱۱}

سؤال: گوش دادن به آهنگها، ساخت، فروش، تعلیم و تعلم موسیقی و آلاتش چه حکمی دارد؟

^۸ . ارشاد السائل ص ۱۵۸ س ۵۷۷ .

^۹ . جامع الاحکام ج ۱ ص ۲۹۰ و ۲۹۱ قسمت ب از سوال ۹۹۹ .

^{۱۰} . به لحاظ تقسیم بندی و تعریف موسیقی، نظر آیت الله بهجت در دیدگاه دوم باید بیاید، ولی چون نتیجه عملی نظر ایشان مشابه

دیدگاه اول است با تسامح در ردیف دیدگاه اول قرار داده شده است .

^{۱۱} . استفتانات از محضر آیت الله بهجت ج ۴ ص ۵۱۹ س ۶۳۱۰ قسمت اول .

جواب از آیت الله بهجت : ظاهراً همه این‌ها جایز نیست.^{۱۲}

عباراتی از دیدگاه دوم^{۱۳}

آیت الله سید محمد شاهرودی : آن چه از روایات صحیحه استفاده می‌شود حرمت استعمال آلات لهو مانند طبل و دف و مزمار (نی) و بربط و امثال آن است ، پس اگر در موسیقی از این آلات استفاده شود حرام است.^{۱۴}

سؤال : نظر حضرتعالی در زمینه موسیقی و گوش دادن به آن چیست ؟

آیت الله سید محمد شاهرودی : غنا و مزمار و طبل و رقص حرام است و کذا استماع آن‌ها.^{۱۵}

سؤال : حکم موسیقی چیست ؟ آیا مطلقاً حرام می‌دانید ؟

جواب از آیت الله سید محمد شاهرودی : در صورتی که مخصوص مجالس لهو و لعب باشد

مطلقاً حرام است.^{۱۶}

سؤال : موسیقی لهوی چیست ؟

جواب از آیت الله شاهرودی : موسیقی که به آهنگ‌های رقص آور باشد و غالباً موجب طرب

و هیجان شنونده شود که نوعاً در مجالس اهل فسق و فجور نواخته می‌شود به آن

^{۱۲} . استفتانات از محضر آیت الله بهجت ج ۴ ص ۵۲۱ س ۶۳۱۸ .

^{۱۳} . نظریه‌ای که موسیقی را دو معنا نمود : الف . نوازندگی (استعمال آلات موسیقی) را مطلقاً حرام دانست ، مطرب باشد یا نباشد ، ب .

خوانندگی (غناء) مطرب و مطابق مجالس لهو لعب و خوشگذرانی حرام و غیر آن حرام نیست .

^{۱۴} . استفتانات ص ۴۱۰ س ۱۵۹۷ .

^{۱۵} . استفتانات ص ۴۱۱ س ۱۶۰۰ .

^{۱۶} . استفتانات ص ۴۱۱ س ۱۵۹۹ .

موسیقی لاهوتی می‌گویند و لازم است که از تمامی انواع موسیقی خودداری نمایید.^{۱۷}

برخی از عبارات دیدگاه سوم^{۱۸}

آیات عظام مرحوم امام، مقام معظم رهبری، اراکی، فاضل‌لنکرانی، بهجت، تبریزی، سیستانی، مکارم شیرازی: نواختن موسیقی مطرب که مناسب مجالس لاهوتی است و گوش دادن به آن، چه برای مردان و چه برای زنان جایز نیست...^{۱۹}

آیات عظام مرحوم امام، مقام معظم رهبری، فاضل‌لنکرانی، بهجت، تبریزی، سیستانی، مکارم: گوش دادن به نوارهای موسیقی مطرب چه برای مردان و چه برای زنان جایز نیست.^{۲۰}

سؤال: چه نوع موسیقی حرام است؟

جواب از آیت الله مکارم شیرازی: موسیقی‌هایی که مناسب مجالس لاهوتی و فساد است حرام می‌باشد و غیر آنها حلال است...^{۲۱}

وظیفه مراجع عظام تقلید بیان حکم خداست

سؤال: سیدی، برای چه مراجع، موسیقی و غناء را کلاً تحریم نمی‌کنند به جای انداختن

^{۱۷}. استفتائات ص ۴۱۱ س ۱۶۰۲.

^{۱۸}. به این مدارک نیز می‌توانید مراجعه فرمایید: استفتائات مرحوم امام ج ۲ ص ۱۴ س ۳۱ و ص ۱۶ س ۳۸. أجوبة الاستفتائات فارسی مقام معظم رهبری ص ۲۵۰ س ۱۱۴۰. الفقه للمعتبرین آیت الله سیستانی ص ۳۲۱ و ۳۲۲ م ۵۴۴ و ۵۴۵. المسائل الشرعية آیت الله خوئی ج ۲ ص ۲۷ س ۲۵. جامع المسائل آیت الله فاضل‌لنکرانی ج ۱ ص ۲۴۷ س ۱۰۰۵. استفتائات جدید آیت الله مکارم شیرازی ج ۱ ص ۱۵۲ س ۵۱۹ و ۵۲۰. استفتائات جدید آیت الله تبریزی ج ۱ ص ۲۲۰ س ۱۰۵۰ و ص ۲۲۲ س ۱۰۵۹.

^{۱۹}. احکام روابط زن و مرد و مسائل اجتماعی آنان ص ۲۲۴ قسمتی از م ۲۹۵.

^{۲۰}. احکام روابط زن و مرد و مسائل اجتماعی آنان ص ۲۲۵ م ۲۹۶.

^{۲۱}. استفتائات جدید ج ۱ ص ۱۵۲ س ۵۱۹.

مردم در حیرت تشخیص موسیقی لهوی و غیر لهوی و واقع شدن در شبهاتش ، همانا جوانان بسیاری از اوقات در تشخیص موسیقی لهوی از غیر آن متحیرند ؟ آیات عظام خویی و تبریزی : آن به خاطر این است که شأن مراجع ، تشریح احکام از جانب خودشان نیست ، فقط بر آنان است که آن چه از ادله احکام فهمیده‌اند _ و آن قرآن کریم و سنت است _ را بیان نمایند و آن چه از آن دو فهمیده‌اند حرمت غناء و موسیقی لهوی است فقط^{۲۲} نه مطلقاً^{۲۳} .

دلیل حرمت موسیقی

سؤال : آیا استماع غنا و موسیقی حرام است ؟ دلیل بر حرمت آن چیست ؟

جواب از آیت الله سید محمد شاهرودی : استماع غنا و موسیقی حرام است ، به کتاب وسائل الشیعه جلد ۱۲ باب ۱۰۰ صفحه ۲۳۲ و ۲۳۵ مراجعه شود^{۲۴} .

سؤال : مبانی فقهی حلیت و حرمت انواع موسیقی و کیفیت تعیین مصداق موسیقی و مطرب چیست ؟

جواب از آیت الله صافی گلپایگانی : مبانی حلیت و حرمت ، آیات شریفه قرآن و روایات ائمه

^{۲۲} . برخی از مراجع مانند آیات عظام گلپایگانی و صافی گلپایگانی به صورت مطلق هر آن چه که به آن موسیقی و غناء گفته شود را حرام می‌دانند ، که البته استنباط ایشان از ادله آیات و روایات این چنین است که مقلدین ایشان باید از هر چه که به آن موسیقی و غناء گفته می‌شود پرهیز نمایند چه لهوی و چه غیر لهوی .

^{۲۳} . صراط النجاة ج ۲ مسائل فی الغناء و الموسيقى و الرقص ص ۶۲ س ۱۷۰ .

^{۲۴} . استفتانات ص ۴۱۰ س ۱۵۹۸ .

معصومین علیهم السلام است . و مصداق موسیقی را خود عرف تشخیص می دهد و از کثرت وضوح توضیح دادن آن باعث ابهام می شود.^{۲۵}

سؤال: آیا گوش دادن به غناء و موسیقی حرام است؟ دلیل حرمت آن چیست؟

آیات عظام خویی و تبریزی: گوش دادن به غناء و موسیقی (مناسب با مجالس لهو و فساد) به اتفاق همه علماء حرام است . و دلیل حرمتش مستند به قرآن کریم و احادیث وارده از پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت طاهرین علیهم السلام است .

اما دلیل از قرآن کریم: وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ هُم مَّعَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٦٦﴾ وَ إِذَا تُلِيَ عَلَيْهِ ءَايَاتُنَا وَ لَّى مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٦٧﴾

بعضی از مردم لهو الحدیث خریداری می کنند تا مردم را از روی جهل و نادانی گمراه سازند و آیات الهی را به استهزاء و سخریه گیرند ، برای آنان عذابی خوار کننده مهیا است . هنگامی که آیات ما بر او خوانده می شود متکبرانه روی بر می گرداند گویی آیات ما را نشنیده و کاملاً بی اعتنا ، از کنار آن می گذرد ، گویی اصلاً کر است و هیچ سخنی را نمی شنود ، او را به عذابی دردناک بشارت ده .

^{۲۵} . جامع الاحکام ج ۱ ص ۲۸۹ س ۹۹۴ .

^{۲۶} . لقمان ۶ و ۷ .

معنای لهُو الحدیث چیست ؟

لهو در لغت به معنای آن چه که تو را از امور مهمم باز می‌دارد و به خود مشغول می‌کند استعمال شده است و منظور از لهو الحدیث مانند غناء و موسیقی و اشعار عاشقانه ، ابزار موسیقی و مزار ، داستان‌های خرافی ، قصه‌های دعوت کننده به فسق و فجور است که سبب انحراف از راه حق و مشغول شدن به باطل می‌گردد .

و مراد از سبیل‌الله قرآن کریم و معارف حقه آن است .

و لهو الحدیث موجب وهن و سبک شدن قرآن و معارف حقه آن در انظار مردم می‌گردد .

هنگامی که انسان مشغول گوش دادن به آوازهای غنایی و موسیقی و حکایات خرافی شود اعتناء به قرآن کریم نخواهد کرد و در تعلیم معارف اسلام اهمتام نمی‌ورزد بلکه به مرحله‌ای می‌رسد که دوست ندارد به آیات قرآن کریم گوش فرا دهد .

این همان مصیبتی است که در این روزها در مقابل چشمان ماست ، بعضی از مردم اهتمام به لهو الحدیث (موسیقی و غناء) آنان را به درجه‌ای رسانده که می‌بینی با شیفتگی به گوش دادن غناء و موسیقی از رادیو و تلویزیون و غیر آن می‌پردازند اما وقتی موعده تلاوت قرآن کریم است آن را خاموش می‌کنند و از گوش دادن به کلام الله العظیم اعراض می‌کنند .

این مصداق آن بیانی است که در آیه شریفه آمده است وَإِذَا تُلِيٰ عَلَيْهِ ءَايَاتُنَا وَآلِيَٰ مُسْتَكْبِرًا .

به هر حال دلیل بر حرمت گوش دادن به غناء و موسیقی در مدارک شرعی و روایات به اندازه کافی بیان شده است .

همچنان که در روایت ابی امامه از پیامبر صلی الله علیه و آله نقل شده که فرمودند : آموزش زنان آواز خوان و خرید و فروش آن‌ها و پولی که از این راه به دست می‌آید حرام است در حالی که تصدیق این کلام در قرآن کریم هم آمده است :

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ

در ذیل این آیه از امام باقر علیه السلام روایت شده : ... غناء از اموری است که خداوند بر آن وعده آتش داده است ، سپس آیه شریفه را تلاوت کردند و فرمودند : از مصادیق لهو الحدیث غناء است ^{۲۷} .

سیاهی صورت صاحب طنبور

علاوه بر این ادله روشن احادیث دیگر هم وارد شده است :

رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند : ... روز قیامت صاحب طنبور ^{۲۸} محشور می‌شود در حالی که صورتش سیاه است و در دستش طنبوری از آتش است و بالای سرش هفتاد هزار ملکند و در دست هر ملکی گریزی است که آن را بر سر و صورت او زنند . و صاحب غناء از قبرش

^{۲۷} . عن ابی جعفر علیه السلام قال سمعته یقول الغناء مما وعد الله عزوجلّ علیه النار و تلا هذه الایة و من الناس من یشتري لهو الحدیث

فروع کافی ج ۶ ص ۴۳۱ ح ۴

لیضل عن سبیل الله ...

^{۲۸} . یکی از آلات موسیقی دارای دسته دراز و کاسه کوچک شبیه سه تار . فرهنگ عمید

کور و کر و لال محشور می‌شود و فرد زناکار مثل آن محشور می‌شود و صاحب مزمار^{۲۹} و صاحب دف (دایره) مثل آن محشور می‌شوند.^{۳۰}

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: ... کسی که به لَهو (موسیقی و غناء) گوش فرا دهد (در روز قیامت) سرب مذاب در گوشش ریخته می‌شود.^{۳۱}

ضررهای دنیوی گوش دادن به غناء و موسیقی

و در حدیث دیگر رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: غناء و موسیقی وسیله و طریقی است که انسان را به سمت زنا می‌کشاند.^{۳۲}

امام صادق علیه السلام فرمودند: ... غناء موجب نفاق و فقر می‌شود.^{۳۳}

و در حدیث دیگر امام صادق علیه السلام فرمودند: خانه‌ای که در آن غناء باشد:

۱. ایمن از مرگ و مصیبت ناگوار و ناگهانی نیست.

۲. دعاء در آن مستجاب نمی‌شود.

^{۲۹} . مزمار: نای، یکی از آلات موسیقی استوانه‌ای شبیه سرنا. فرهنگ عمید.

^{۳۰} . النبوی صلی الله علیه و آله: يحشر صاحب الطنبور يوم القيامة و هو أسود الوجه و بيده طنبور من نار و فوق رأسه سبعون ألف ملك، بيد كل ملك مقمعة يضربون رأسه و وجهه و يحشر صاحب الغناء من قبره أعمى و أخرس و أبكم و يحشر الزاني مثل ذلك صاحب المزمار مثل ذلك و صاحب الدفّ مثل ذلك . مستدرک الوسائل ج ۱۳ باب ۷۹ از ابواب ما یکتسب به ص ۲۱۹ ح ۱۷

^{۳۱} . النبوی صلی الله علیه و آله: من استمع الى اللّٰه یذاب فی اذنه الا نك . مستدرک الوسائل ج ۱۳ باب ۸۰ ص ۲۲۲ ح ۵

^{۳۲} . النبوی صلی الله علیه و آله: الغناء رقية الزناء . ينابيع الحكمة ج ۴ باب ۱۴۳ الغناء ص ۲۸۹

^{۳۳} . الصادق علیه السلام يقول: الغناء يورث النفاق و يعقب الفقر . وسائل الشیعه ج ۱۲ باب ۹۹ ص ۲۲۹ و ۲۳۰ ح ۲۳

۳. و فرشتگان وارد آن نمی‌شوند.^{۳۴}

و در روایت موثقه مسعدة بن زیاد تهدید به عذاب اخروی و امر به استغفار و غسل توبه بر شنونده غناء و موسیقی لَهوی وارد شده است.^{۳۵} پایان بیانات آیات عظام خوبی و تبریزی

نقل حدیث مسعدة از آیت الله میلانی

در حدیث معتبر^{۳۶} است که راوی... از حضرت امام جعفر صادق علیه الصلاة والسلام می‌پرسند: در جایی هستم که همسایگان من کنیزکان خواننده دارند که با عود (یکی از ابزار موسیقی شبیه تار) می‌زنند، و (من هنگامی که برای قضای حاجت می‌روم) گاهی می‌شود که برای همین جهت نشستن خود را طول می‌دهم. حضرت فرمودند: این کار را مکن.

آن مرد عرض کرد: به خدا سوگند من چیزی (آواز و آهنگ) می‌شنوم و خود به آن مجلس نمی‌روم. حضرت فرمود: لِلَّهِ أَنْتَ تَوَرَّا بِهَ خَدَا آيَا نَشْنِيْدَهَايْ كَهَ خَدَاوْنْدَ فَرْمُوْدَه:

إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا^{۳۷}.

یعنی همانا گوش و چشم و دل، همه آن‌ها مسؤولند (در برابر کاری که انجام داده‌اند).

عرض کرد: چرا، ولی گویا هرگز این آیه را نه از عربی و نه از عجمی نشنیده‌ام، البته بعد

^{۳۴} . الصادق علیه السلام قال : بيت الغناء لا تؤمن فيه الفجیعة و لاتجاب فيه الدعوة و لا يدخله الملك . فروع کافی ج ۶ ص ۴۳۳ ح ۱۵

^{۳۵} . صراط النجاة ج ۲ مسائل فی الغناء و الموسیقی و الرقص ص ۶۳ و ۶۴ س ۱۷۱ .

^{۳۶} . مسعدة بن زیاد .

^{۳۷} . اسراء ۳۶ .

از این به آن کار بازگشت نخواهم کرد و البته استغفار می کنم .

حضرت فرمود: برو و غسل کن و توبه نما فَإِنَّكَ كُنْتَ مُقِيمًا عَلَىٰ أَمْرٍ عَظِيمٍ همانا گناه بزرگی را مرتکب می شدی ، چه بسیار حال تو بد بود اگر به همین حال از دنیا می رفتی^{۳۸} .

آیا در استقبال از پیامبر مردم پایکوبی کردند؟

سؤال: آیا صحت دارد که در استقبال ورود پیامبر صلی الله علیه و آله به مدینه مردم به پایکوبی و آواز و موسیقی آن زمان پرداختند؟ یا در عروسی حضرت فاطمه سلام الله علیها دایره و... زدند؟ اگر چنان چه موارد مشابهی هم باشد در نظر بگیرید .

جواب از آیت الله صافی گلپایگانی: امر مذکور در سؤال ، قطعی نیست و بر فرض این هم که قطعی باشد دلیل بر جواز نیست چون ابتدای اسلام بوده و پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله احکام را تدریجاً بیان فرموده اند و چنان نبوده که همه محرّمات را در همان اوائل بیان کند^{۳۹} .

تهمت عظیم به پیامبر صلی الله علیه و آله

ابن عربی^{۴۰}: چون روز عید روز سرور و خوشحالی و زینت است و در آن روز نفوس ، بر

^{۳۸} . فروع کافی ج ۶ ص ۴۳۲ ح ۱۰ . دیدگاه های علمی آیت الله میلانی ص ۱۸۲ و ۱۸۳ .

^{۳۹} . معارف دین ج ۲ متفرقات ص ۴۱۰ س ۳۸ .

^{۴۰} . ابن عربی از سران منحرف صوفیه و دارای اعتقادات فاسد و بنیان گذار مکتب عرفان اصطلاحی می باشد . در کتاب ها و تألیفاتش ، ضدیت و دشمنی با شیعه هویدا است . افکار باطلش را در نوشته جات خود ، به اسم تفسیر قرآن یا تأویل باطن آن ، ترویج می نماید ، خوانندگان محترم می توانند برای کسب اطلاع بیشتر به نشریه پیام دین با عنوان حضرت ابوطالب علیه السلام ج ۲ و احکام قرآن ج ۱ و کتاب داوری های متضاد درباره ابن عربی تألیف حجت الاسلام داوود الهامی مراجعه نمایند .

طلب بهره مندی و کامیابی‌شان از نعمت‌ها استیلا و توان دارند و آنها (نفوس) را شرع در آن روز به تحریم روزه، یاری کرده و بر ایشان در این روز بازی و زینت مقرر کرده است و در این روز سیاه پوستان حبشی در مسجد رسول صلی الله علیه و سلم بازی می‌کردند و آن حضرت ایستاده و ایشان را می‌نگریست و عایشه پشت سر آن حضرت ایستاده بود و در این روز دو (زن) ترانه‌خوان به خانه آن حضرت وارد شدند و در بیت او، ترانه خواندند و آن حضرت می‌شنید و چون ابوبکر صدیق هنگامی که وارد خانه شد و آن دو را مشاهده کرد، خواست با آنها تندی کند رسول خدا صلی الله علیه و سلم به او فرمودند: این دو را ای ابابکر واگذار، زیرا امروز روز عید است.^{۴۱}

تذکر: نسبت دادن این تهمت به پیامبر عظیم الشان اسلام صلی الله علیه و آله و استفاده از یک حدیث جعلی از طرف شخصیت گمراهی همچون ابن عربی جای تعجب ندارد زیرا انحرافات این شخصیت فاسد بر کسانی که او را می‌شناسند مخفی نیست خصوصاً در اعتقادات و اصول دین، که نشانه دوری او از مذهب تشیع و فرهنگ و سیره ائمه هدی علیهم السلام است.

^{۴۱} . . . . أن العید، لما كان یوم فرح و زینة و سرور، استولت فیہ النفوس علی طلب حظوظها من النعمیم و أیدها الشرع فی ذلک بتحریم الصوم فیہ و شرع لهم اللعب فی هذا الیوم و الزینة و فی هذا الیوم لعبت الاحابشه فی مسجد رسول الله صلی الله علیه و سلم و هو واقف ینظر الیهم عایشة رضی الله عنها خلفه صلی الله علیه و سلم و فی هذا الیوم، دخل بیت رسول الله صلی الله علیه و سلم مغنیتان فغنتا فی بیت رسول الله صلی الله علیه و سلم و رسول الله صلی الله علیه و سلم یسمع و لما اراد ابوبکر الصدیق رضی الله عنه حین دخل ان یرعب علیهما قال له رسول الله صلی الله علیه و سلم: دعهما یا ابابکر فانه یوم عید، فلما كان هذا الیوم، یوم حظوظ النفس، شرع الله تضاعف التکیبیر فی الصلاة . . . . الفتوحات المکیة ۴ جلدی ج ۱ ص ۵۱۹ و صل فی فصل التکیبیر فی صلاة العیدین، و صل فی اعتبار هذا الفصل، مجله مکتب وحی شماره ۱

پر کردن اوقات فراغت

سؤال: اینجانب علاقه وافری در زمینه فراگیری موسیقی به عنوان وسیله‌ای برای پر کردن بخشی از اوقات فراغت به صورت تئوری و عملی را دارم، نظر حضرت عالی در این مورد چیست؟

جواب از آیت الله فاضل لنکرانی: صرف نظر از این که موسیقی لهوی و مناسب مجالس خوشگذرانی چه از نظر تعلیم و تعلم و چه از نظر عملی حرام است باید توجه داشت که وقت چه قدر ارزش دارد و در کنار آن اطلاعات نسبت به مسائل اسلامی بسیار کم، آیا بهتر نیست که از وقت برای آشنا شدن هرچه بیشتر به مسائل مختلف اسلامی استفاده کرد؟ مخصوصاً برخی از آنها نشاط انگیز می‌باشد مانند قصه‌های قرآن و تاریخ اسلام و شخصیت‌های اسلامی از زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله به بعد.

و آیا صحیح است که یک مسلمان ده‌ها سال بر او بگذرد و سال‌های آخر عمرش فرا رسد و با دست تهمی از اطلاعات اسلامی از این جهان رخت بریندد^{۴۲}.

سؤال: آیا گوش دادن به غناء یا تکرار کردن آن زمانی که فائده‌ای داشته باشد مثل گذشتن سریع وقت و خسته نشدن در حین کار، جایز است؟

جواب از آیت الله خویی و تبریزی: جایز نیست^{۴۳}.

^{۴۲}. جامع المسائل ج ۱ ص ۲۴۴ س ۹۹۳.

^{۴۳}. صراط النجاة ج ۲ مسائل فی الغناء و الموسيقى و الرقص ص ۵۹ س ۱۵۴.

هنر نمایی

سؤال: آیا اگر موسیقی برای هنر نواخته شود حرام است یا خیر؟

جواب از آیت الله صافی گلپایگانی: نواختن موسیقی حرام، به هر منظوری باشد حرام است هر چند غرض، هنرنمایی باشد.^{۴۴}

سؤال: آیا از لحاظ شرعی راهی برای ادامه دادن و فراگیری بیشتر این هنر به طور حلال برای بنده وجود دارد یا خیر؟

جواب از آیت الله صافی گلپایگانی: راهی جز ترک این شغل و تسلط بر نفس و پرهیز از حرام نیست. سعی کنید با توفیق خداوند متعال و با اراده و همت، خط مسیر خود را طوری قرار دهید که از وضع شغل و کار خود ناراحتی وجدانی نداشته باشید و بدانید با علاقه‌ای که به این فن دارید و با اطلاع و معلوماتی که کسب کرده‌اید و تلاشی که در ترک آن می‌نمایید جهاد اکبر است. و یقیناً پا بر روی خواسته دل و هوای نفس گذاشتن موجب جلب توفیقات و مزید معرفت و بصیرت و کسب فیوضات بزرگ و ترقی معنوی و روحی می‌شود. **وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ**^{۴۵}. موفقیت جنابعالی را از خداوند متعال مسألت می‌نماییم.^{۴۶}

^{۴۴}. جامع الاحکام ج ۱ ص ۲۹۰ و ۲۹۱ بند ج از سؤال ۹۹۹.

^{۴۵}. عنکبوت ۶۹. آنان که در راه ما کوشش کردند، محققاً آنها را به راه خویش هدایت می‌کنیم. و به درستی که خداوند با نیکوکاران است.

^{۴۶}. جامع الاحکام ج ۱ ص ۲۹۰ و ۲۹۱ بند دال از سؤال ۹۹۹.

سؤال : موسیقی یک هنر می باشد ، چگونه حرام است ؟

جواب از آیت الله تبریزی : موسیقی لهنوی حرام است و هنر بودن که در سؤال ذکر شده منافات با حرمت ندارد ، کما این که مغنیه^{۴۷} بودن هم هنر است و لکن حرام است^{۴۸} .

عبرت از تاریخ آندلس

آیت الله صافی گلپایگانی : ... به شهادت تاریخ و علماء علم الاجتماع گرایش جامعه به لهنو و لعب و طرب و خوشگذرانی و کارهای مهیج شهوات و بازی های لغو فی حدّ نفسه^{۴۹} خطرناک و موجب سقوط اجتماع و مانع از توجه به امور اصیله و اصلیه ای است که برای تمدن و ترقی هر قوم لازم است .

اشتغال به ملامهی^{۵۰} اگر فقط فی الجمله هم آزاد باشد برای این که فرهنگ کار و ابتکار و سعی و تلاش یک جامعه را ضعیف سازد کافی است . و خود به خود اگر جهات بازدارنده ، مثل تعالیم مذهبی نباشد (اشتغال به لهنویات) گسترش پیدا می کند .

و کار بسیار خطرناک این است که از این برنامه ها ترویج شود و به اشخاص در این عرصه های نوازندگی یا خوانندگی و بازی های مثل شطرنج جایزه و امتیازات داده شود و این ترویجات در

^{۴۷} . زن آوازه خوان .

^{۴۸} . استفتائات جدید ج ۲ ص ۲۱۵ س ۹۷۷ .

^{۴۹} . به خودی خود .

^{۵۰} . لهنویات .

برنامه‌های فرهنگی قرار بگیرد •

تاریخ به ما نشان می‌دهد که در هر ملت این جریان و رغبت به این امور شیوع یافت ، آن ملت رو به زوال و انحطاط می‌گذارد .

وقتی یک کشاورز و یک صنعتگر و یک کارگر یا آموزگار که در روستا با تحمل ناملایمات بسیار به شغل خود مشغول است ببیند که شطرنج بازها جوایزی دریافت می‌دارند ، به جای آن مشاغل پر زحمت و مرارت به شطرنج و بازی‌های دیگر علاقمند می‌شوند ، که هم بازی و سرگرمی و اقلع جنبه‌های نفسانی است و هم مشمول تشویقات و جوایز و شرکت در مسابقات آن چنانی است .

ما مسلمان‌ها باید از تاریخ آندلس (اسپانیا) اسلامی عبرت بگیریم .

کشوری که به وسیله طارق بن زیاد ، غلام موسی بن نصیر یکی از شیعیان اهل بیت علیهم السلام فتح شد و به آن تمدن بزرگ رسید در اثر شیوع لهو و لعب ، آن عزتی که در اثر خودسازی اسلامی و تجنّب^{۵۱} از ملامی داشتند مبدل به ذلت شد .

و دشمن از طریق فتح باب مجالس لهو و طرب و فحشاء و خوانندگی و نوازندگی و محافل عیش و عشرت وارد عمل شد و همّت و عزائم و غیرت و مردانگی جامعه را سست و آنان را برای قبول نفوذ دشمن در ابعاد مختلف آماده کرد و موجب شد که تمدن اسلامی

۵۱ . پرهیز ، خودداری .

در آن منطقه پایمال غفلت و اشتغال به ملامهی و بی تفاوتی آنها نسبت به مجد و عزت و استقلال اسلامی گردد .

به هر حال ترویج از این برنامه‌ها و ترغیب جوانان از دختر و پسر به نوازندگی و آموزش دادن و آموختن استفاده از انواع آلات لهو و طرب و تاسیس اماکنی به نام هنر سرا یا فرهنگ سرا و به صحنه آوردن زنان و مردان به نام هم‌خوانی و غیره همه خلاف مصلحت یک جامعه رشید و ترقی خواه مثل جامعه بزرگ ماست که بر اساس الهام از تعالیم اسلام ، این انقلاب بزرگ را به وجود آورد و جهان را به اسلام و کارسازی تعالیم آن متوجه کرده است و می‌خواهد در میدان علم و صنعت و قدرت با اتکاء به اخلاق در برابر دشمنان قوی پنجه استقامت کند و مواضع انسانی و استقلال خود را بیش از پیش محکم و استوار سازد .

آوردن این برنامه‌ها در متن اهداف بعضی موسسات و ترویج از به اصطلاح هنرمندان و بزرگداشت کسانی که در این معاصی در گذشته و حال ، عمر خود را ضایع کرده‌اند اشتباه است و محصول آن انحطاط اخلاقی و بازداشتن جوانان با استعداد از تحصیل علوم و صنایع می‌باشد^{۵۲} .

معرفی کتاب

سؤال : در صورت امکان مختصراً در مورد اثر تخریبی موسیقی توضیحی بفرمایید یا کتاب‌هایی را در این مورد معرفی بفرمائید .

^{۵۲} . جامع الاحکام ج ۱ ص ۲۹۱ و ۲۹۲ س ۱۰۰۱ .

جواب از آیت الله مکارم شیرازی: در تفسیر نمونه ج ۱۷، از صفحه ۲۹ تا ۳۸ مباحث مفید

و جامعی در این زمینه مطرح شده است.^{۵۳}

ادامه مطلب در نشریه پیام دین با عنوان موسیقی جلد ۶

فهرست

- ۱۰ + دیدگاه علماء و مراجع عظام تقلید ..... ۱ + ضررهای دنیوی گوش دادن به غناء و موسیقی
- ۱۱ + برخی از عبارات و مدارک دیدگاه اول ..... ۲ + نقل حدیث مسعده از آیت الله میلانی
- ۱۲ + عباراتی از دیدگاه دوم ..... ۴ + آیا در استقبال از پیامبر مردم پایکوبی کردند؟
- ۱۲ + برخی از عبارات دیدگاه سوم ..... ۵ + تهمت عظیم به پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۱۴ + وظیفه مراجع عظام تقلید ..... ۵ + پر کردن اوقات فراغت
- ۱۵ + دلیل حرمت موسیقی ..... ۶ + هنرنمایی
- ۱۶ + معنای لهو الحدیث چیست؟ ..... ۸ + عبرت از تاریخ آندلس
- ۱۸ + سیاهی صورت صاحب طنبور ..... ۹ + معرفی کتاب

تذکر:

منابع تفصیلی موسیقی ج ۵ در انتهای موسیقی ج ۸ ذکر گردیده است.